

Ohje törmäpääskyjen huomioimiseen maa-aineenottoalueilla

1. Tausta ja lainsäädäntö

Törmäpääsky (*Riparia riparia*) on luonnonsuojelulalla rauhoitettu ja erittäin uhanalaiseksi arvioitu lintulaji, joka pesii yhdyskuntina hiekkakuoppien seinämissä, muissa hiekkatörmissä ja vähälukuisena somerikko- ja kivikkorannoilla koko maassa. Uhanalaisuuden yksi syy on pesäpaikkojen umpeenkasvu ja esimerkiksi hiekkakuoppien maisemointi hävittää lajille sopivat pesäpaikat.

Törmäpääskyjen pesintä alkaa touko-kesäkuussa ja kestää runsaan kuukauden. Pesimäpaikoiltaan törmäpääskyt lähtevät heinä-elokuussa.

Kuva 1. Törmäpääsky pesäkolollaan (Creative commons)

Törmäpääskyjen pesinnän häirintä sekä pesien vahingoittaminen on kielletty. Koska törmäpääskyt käyttävät samoja pesäkoloja toistuvasti, on pesien hävittäminen pääsääntöisesti kiellettyä myös pesimäkauden ulkopuolella. Kiellot pohjautuvat luonnonsuojelulakiin, lintudirektiiviin ja Euroopan unionin tuomioistuimen päätökseen.

2. Toimintaohjeet maa-aineenottoalueilla

Törmäpääsky voi muodostaa pesimäyhdyskuntia maa-aineenottamisalueiden rinteisiin tai väliaikaisiin kasoihin, jolloin laji tulee huomioida alueella toimittaessa. Olennaista maa-aines- ja ympäristölupatarkastuksilla on tarkkailla, pesiikö alueella törmäpääskyjä, ja ohjeistaa toiminnanharjoittajia tilanteen mukaan. Mahdolliset pesimätiedot voi lisäksi kirjata laji.fi -järjestelmään, jossa ne ovat myös muiden viranomaisten käytettävissä.

Mikäli alueella pesii törmäpääskyjä, tulee toimia seuraavasti:

a.) Törmäpääskyt ovat pesineet alueella useita kertoja

Mikäli ei ole varmuutta siitä, kuinka pitkään törmäpääskyt ovat alueella pesineet, oletetaan varovaisuusperiaatteen mukaisesti pesinnän jatkuneen pidempään kuin vuoden. Näissä tapauksissa pesätörmien hävittäminen, myös pesinnän päättymisen jälkeen, vaatii poikkeuslupan. Lain suoja ei koske sellaisia entisiä pesätörmäiä, jotka ovat luontaisesti hajonneet tai joissa törmäpääskyt eivät ole pesineet riittävän pitkään aikaan, mikä arvioidaan tapauskohtaisesti.

Luonnonsuojelulain mukainen poikkeuslupa törmäpääskyjen toistuvasti käytössä olleiden pesätörmien hävittämiseen voidaan myöntää mm. kansanterveyden ja yleisen turvallisuuden turvaamiseksi. Käytännössä poikkeuslupa voisi tulla kyseeseen esimerkiksi silloin, jos jyrkät pesätörmät aiheuttavat riskejä sivullisille tai jos työntekijät joutuvat kiinnittämään huomiota törmäpääskyjen väistämiseen työturvallisuuden kustannuksella, eikä turvallisuusriskien poistamiseksi ole osoitettavissa muuta tyydyttävää ratkaisua kuin pesätörmien hävittäminen. Lisäksi poikkeuslupan ehtona on, ettei lajin suotuisan suojelutason saavuttaminen vaarannu, mikä tarkoittaa, että pesätörmäiä hävitettäessä voi olla tarpeen luoda alueelle vaihtoehtoisia pesäpaikkoja kohdassa 3 esitetyillä tavoilla. Hakemukset arvioidaan aina tapauskohtaisesti.

Poikkeuslupaa haetaan Varsinais-Suomen ELY-keskukselta, jonne on keskitetty kaikki rauhoitettuihin lintuihin liittyvät poikkeuslupa-asiat. Hakemiseen käytetään Aluehallinnon asiointipalvelusta löytyvää hakemuslomaketta (Palvelut → Luonnonsuojelulain mukaiset poikkeusluvut → Hakemus rauhoitettujen lintujen pesien siirtämiseen tai hävittämiseen). Poikkeuslupahakemusta laatiessa tulee huomioida, että poikkeuslupia törmäpääskyjen pesien hävittämiseen myönnetään pääsääntöisesti ainoastaan lajin pesimäajan (1.5.–31.7.) ulkopuolelle, jotta törmäpääskyjen pesintöjä ei keskeytetä.

b.) Törmäpääsky pesivät alueella ensimmäistä kertaa

Yhdyskuntien tulee antaa pesiä rauhassa, mutta varmuudella ensimmäistä kertaa käytössä oleva pesäpaikka esimerkiksi väliaikaisessa kasassa tai tuoreeltaan syntyneessä törmässä ei ole suojeltu pesimäkauden ulkopuolella, ja sitä voidaan käsitellä tai kaivaa pesinnän päätyttyä. Tällöin tulee pyrkiä siihen, että törmäpääskyille säilyy pesimäpaikkoja muualla kohdassa 3 esitetyillä tavoilla.

3. Pesimämahdollisuuksien turvaaminen

Törmäpääskyille voi tarjota vaihtoehtoisia pesimäpaikkoja jättämällä pesintään soveltuvia pystysuoria seinämiä aktiivisen työskentelyalueen ulkopuolelle kohtiin, joissa maa-aineksen ottoa ei ole tarkoitus jatkaa. Tällaisia pesintään soveltuvia paikkoja muodostuu usein tuotantoalueiden ulkorajoille. Tarvittaessa tulee kaivaa eroosion ja kasvillisuuden rapauttamaan seinämään uusi leikkauspinta. Sellaisille alueille, joilla ottotoiminta jatkuu, ei kannata jättää pystysuoria seinämiä, sillä ne voivat houkutella lintuja pesimään kesken tuotannon.

Törmäpääskyille on olemassa myös tekopesärakenteita, joiden avulla lintuja voi ohjata pesimään kauempana hyvälaatuisesta maa-aineksesta. Tekopesärakenteiden suunnittelussa ja sijoittelussa tulee huomioida lajin pesimäbiologia. Kun törmäpääskyt ovat hyväksyneet tekopesärakenteen pesäpaikakseen, ei sitä saa siirtää tai hävittää ilman poikkeuslupaa, mikä tulee myös ottaa sijoittelussa huomioon.

4. Törmäpääskyjen huomiointi jälkihoitosuunnitelmassa

Lajin uhanalaisuus huomioon ottaen törmäpääskyjen pesimämahdollisuuksien säilymistä tulisi suunnitella ja arvioida myös jälkihoitosuunnitelmassa ts. miten pesimämahdollisuuksia voisi säilyttää maanoton päättymisen jälkeen. Jälkihoitosuunnitelmissa voidaan hyväksyä uusien törmäpääskyjen pesäpaikoiksi soveltuvien rinteiden muodostaminen, mikäli rinne voidaan suojata siten, ettei siitä aiheudu sortumis- tai putoamisvaaraa luonnossa liikkuville. Tarvittavat suojaustoimenpiteet voi ottaa vapaaehtoisesti vastuulleen joko alueen maanomistaja tai jokin muu taho. Ottajalle, maanomistajalle tai kunnalle ei voida kuitenkaan asettaa velvoitetta suojaustoimenpiteiden ylläpidosta.

Törmän ilmansuunnalla ei ole merkitystä, mutta törmän korkeus ja pituus sen sijaan vaikuttavat törmäpääskyjen pesimäyhdyskuntien muodostumiseen ja elinvoimaisuuteen. Pesäkolojen ala- ja yläpuolella tulee olla maata riittävästi estämään petoeläinten kaivautuminen koloihin. Käytännössä jyrkenteen korkeuden tulisi olla vähintään 5 metriä, mielellään jopa 10 metriä. Törmän pituuden tulisi olla vähintään 30 metriä. Törmän edustaa tulisi jättää paljaaksi kasvillisuudesta ja siihen tulisi mahdollisuuksien mukaan jättää pohjavesilampi pääskyjen ravintohyönteisten elinympäristöksi.

Ota tarvittaessa yhteyttä: lajisuojelunpoikkeusluvut.varsinais-suomi@ely-keskus.fi